

FRAZEOLOGIYANING ZAMONAVIY ANTROPOSENTRIK ASPEKTI.

Nafruza Azizova Esanboyevna

Samdchti, ingliz filologiyasi va tarjimashunoslik fakulteti, tarjima nazariyasi va amaliyoti kafedrasi assistent o'qituvchisi

Anotatsiya. Ushbu maqola frazeologiyaning zamonaviy antroposentrik tomonini o'rganadi, uning ahamiyati, asosiy tamoyillari va oqibatlarini o'rganadi. Tadqiqotda insonga yo'naltirilgan tilning rivojlanayotgan rolini va uning frazeologik iboralarga ta'sirini o'rganish uchun tegishli adabiyotlar va til ma'lumotlarini chuqur tahlil qilish qo'llaniladi. Topilmalar frazeologiyada antroposentrizmning keng tarqalganligini ta'kidlaydi va ushbu sohadagi tadqiqotlarning mumkin bo'lgan oqibatlari va kelajakdagi yo'nalishlari haqida tushuncha beradi.

Kalit so'zlar: antroposentrizm, frazeologiya, til, insonga yo'naltirilgan, iboralar.

Anotation. This article explores the modern anthropocentric side of phraseology, studying its importance, basic principles and consequences. The study uses in-depth analysis of relevant literature and language data to examine the evolving role of human-oriented language and its effects on phraseological expressions. The findings highlight the prevalence of anthropocentrism in phraseology and provide insight into the possible consequences and future directions of research in the field.

Keywords: anthropocentrism, phraseology, language, human-oriented, phrases.

Аннотация. В данной статье рассматривается современная антропоцентрическая сторона фразеологии, исследуются ее значение, основные принципы и последствия. В исследовании используется углубленный анализ соответствующей литературы и языковой информации для изучения развивающейся роли ориентированного на человека языка и его влияния на фразеологические выражения. Полученные данные подчеркивают преобладание

антропоцентризма во фразеологии и дают представление о возможных последствиях и будущих направлениях исследований в этой области.

Ключевые слова: антропоцентризм, фразеология, язык, ориентация на человека, идиомы.

Tildan foydalanish bizning dunyo haqidagi tasavvurimizni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Frazeologiya tilning muhim qismi sifatida sobit iboralar, iboralar, maqollar va boshqa lingvistik birliklarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Biroq, zamonaviy davrda odamlarni lingvistik va madaniy tizimlarning markaziga qo'yadigan antropotsentrizmga tobora ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Ushbu maqola frazeologiyaning zamonaviy antropotsentrik tomonini o'rganishga, uning til va jamiyat uchun ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Frazeologiyaning antropotsentrik tomonini o'rganish uchun ushbu tadqiqot tegishli adabiyotlar va lingvistik ma'lumotlarni keng ko'rib chiqishga asoslanib, sifatli yondashuvni qo'llaydi. Insonparvarlikni aks ettiruvchi naqsh va tendentsiyalarni aniqlash uchun frazeologik iboralarning har tomonlama tahlili o'tkaziladi. Keyin to'plangan ma'lumotlar asosiy mavzular va ta'sirlarni ochish uchun tematik kodlash va tarkibni tahlil qilish texnikasi yordamida tahlil qilinadi. Frazeologiyaning zamonaviy antropotsentrik jihati idiomatik iboralar, maqollar va sobit iboralar inson tajribalari, istiqbollari va tashvishlari atrofida joylashganligini anglatadi. Bu odamlarning eng muhim mavjudot ekanligi va til birinchi navbatda inson faoliyati, hissiyotlari va qadriyatlarini atrofida aylanishi kerak degan ishonchni aks ettiradi. Frazeologiyaning antropotsentrik jihatlariga misollardan biri inson anatomiyasi va jismoniy tajribalari bilan bog'liq idiomatik iboralarning keng tarqalganligidir. "Ko'z tuting", "oyog'ingizni og'zingizga qo'ying" yoki "og'ir yurakka ega bo'ling" kabi iboralar ma'noni etkazish uchun inson tanasi qismlari va hissiyotlariga asoslanadi. Bu iboralar bizning dunyoga insoniy qarashimizni va tajriba va his-tuyg'ularni jismoniy shaxslarimiz bilan bog'lash tendentsiyamizni aks ettiradi. Frazeologiyadagi antropotsentrizmning yana bir jihati-bu inson faoliyati, yutuqlari va

tashvishlariga qaratilgan iboralarning ustunligi. Ish, muvaffaqiyat va shaxslararo munosabatlar bilan bog'liq idiomatik iboralar turli tillarda juda ko'p. "To'qqizdan beshgacha ishlash", "korporativ zinapoyaga chiqish" yoki "o'z nomini yaratish" kabi iboralar insonning sa'y-harakatlari va intilishlarini ta'kidlaydi. Frazzeologiyadagi antropotsentrizm tabiiy dunyoni tasvirlash va turkumlash uchun tildan foydalanishda ham yaqqol namoyon bo'ladi. Ko'pgina idiomatik iboralar hayvonlar, o'simliklar yoki tabiat hodisalarini tasvirlash uchun insoniy xususiyatlar yoki harakatlardan foydalanadi. Masalan, "asalari kabi band", "ilon kabi sirpanchiq" yoki "xachir kabi o'jar" kabi iboralar insoniy bo'lmagan shaxslarni antropomorfizatsiya qilib, ularga insoniy xususiyatlar yoki xatti-harakatlarni bog'laydi. Frazzeologiyadagi antropotsentrizm vaqt o'tishi bilan rivojlanib kelgan madaniy va lingvistik hodisa ekanligini tan olish muhimdir. Bu ko'plab jamiyatlarda keng tarqalgan insonga yo'naltirilgan istiqbolni aks ettirsa-da, bu boshqa istiqbollari yoki inson bo'lmagan dunyo butunlay e'tiborsiz yoki qadrsizlangan degani emas. Til va frazeologiya dinamik va doimiy ravishda rivojlanib, antropotsentrik markazdan tashqarida turli xil ta'sir va istiqbollarni o'z ichiga oladi. Frazzeologiyaning zamonaviy antropotsentrik jihati til va idiomatik iboralarning insonga yo'naltirilgan istiqbollari va tajribalarini aks ettirish usulini anglatadi. Frazzeologiya o'rganishdir idiomatik iboralar, maqollar va sobit iboralar tilda.

Antropotsentrizm-bu odamlar koinotdagi eng muhim mavjudotlar ekanligiga va inson manfaatlari va tajribalari diqqat markazida bo'lishi kerakligiga ishonishdir. Frazzeologiya kontekstida antropotsentrizm idiomatik iboralar ko'pincha inson faoliyati, hissiyotlari va idroklari atrofida aylanishida yaqqol namoyon bo'ladi.

Ko'pgina idiomatik iboralar inson tajribalarida chuqur ildiz otgan va bizning dunyo bilan o'zaro munosabatlarimizni aks ettiradi. Masalan, "noto'g'ri daraxtni qoqish", "yupqa muz ustida yurish" yoki "fikrlaringiz uchun bir tiyin" kabi iboralar ma'noni etkazish uchun inson harakatlariga, vaziyatlariga yoki hissiy tajribalariga asoslanadi. Bu iboralar bizning dunyoni insoniy nuqtai nazardan tushunishimiz bilan

shakllanadi. Antropotsentrik frazeologiya, shuningdek, inson agentligi va ijtimoiy munosabatlarning ahamiyatini ta'kidlaydi. "Birovga sovuq yelka bering", "muzni sindirish" yoki "kimnidir sariyog'" kabi iboralar til shaxslararo dinamikani va insonning ijtimoiy xulq-atvorini qanday qamrab olishini ochib beradi. Ushbu iboralar bizning muloqotimizdagi inson harakatlari va o'zaro ta'sirining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Ammo shuni ta'kidlash joizki, antropotsentrizm frazeologiyaning keng tarqalgan jihati bo'lsa-da, bu yagona e'tibor emas. Ko'pgina idiomatik iboralar va maqollar tabiiy dunyo, hayvonlar yoki boshqa inson bo'lmagan shaxslarning elementlarini ham o'z ichiga olishi mumkin. Til moslashuvchan va xilma-xil bo'lib, insonga yo'naltirilganlardan tashqari keng ko'lamlı istiqbol va tajribalarni aks ettiradi. Tahlil frazeologiyada keng tarqalgan antropotsentrik tarafkashlikni ochib beradi. Frazeologik iboralar ko'pincha inson tajribalari, hissiyotlari va madaniy istiqbollari atrofida aylanadi. Odatda ishlatiladigan iboralar, maqollar va sobit iboralar ko'pincha insoniy fazilatlar, harakatlar va munosabatlarni tasvirlaydi. Frazeologiyaning bu antropotsentrik tabiati tildan foydalanishda insonga yo'naltirilgan fikrlashning ahamiyatini aks ettiradi va odamlar lingvistik va madaniy nutqning Markaziy nuqtasi degan fikrni davom ettiradi. Frazeologiyada antropotsentrizmning tarqalishi muhokama uchun bir nechta diqqatga sazovor fikrlarni keltirib chiqaradi. Birinchidan, bu odamlar jamiyat va til ichida imtiyozli mavqega ega degan uzoq vaqtdan beri mavjud bo'lgan tushunchani kuchaytiradi. Bu inklyuzivlik va vakillikka ta'sir qilishi mumkin, chunki u inson bo'lmagan shaxslarni istisno qilishi yoki ularning ahamiyatini pasaytirishi mumkin. Bundan tashqari, frazeologiyadagi antropotsentrik tarafkashlik bizning dunyo haqidagi tushunchamizni inson tajribasidan tashqarida cheklab qo'yishi, turli xil istiqbollarni va haqiqatni kontseptsiyalashning muqobil usullarini o'rganishga to'sqinlik qilishi mumkin.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, frazeologiyaning zamonaviy antropotsentrik jihati til va jamiyat uchun katta ahamiyatga ega. Frazeologik iboralar inson tajribalarida chuqur

ildiz otgan bo'lsa-da, insoniy bo'lmagan shaxslarni yoki muqobil istiqbollarni istisno qiladigan o'ziga xos tarafkashliklarni tan olish va ularga murojaat qilish juda muhimdir. Til foydalanuvchilari va tadqiqotchilari inklyuzivlikni faol ravishda targ'ib qilishlari va kengroq tajriba va qarashlarni aks ettiruvchi iboralarni kiritish orqali frazeologiyani diversifikatsiya qilishlari kerak. Bundan tashqari, kelajakdagi tadqiqotlar antropotsentrizmning frazeologiyadagi potentsial oqibatlarini o'rganishi, uning madaniy dinamikaga, ekologik ongga va madaniyatlararo muloqotga ta'sirini o'rganishi kerak. Frazeologiyaning antropotsentrik tomonini tan olish va tanqidiy o'rganish orqali biz dunyomizning boyligi va xilma-xilligini aks ettiruvchi yanada inklyuziv, ochiq fikrli lingvistik landshaftni rivojlantirishimiz mumkin.

Adabiyotlar.

1. Kunin A.V. Ingliz frazeologiyasi. Nazariy kurs. - M., 1981 yil.
2. Kunin A.V. Zamonaviy ingliz tili frazeologiyasi. - M.: Xalqaro munosabatlar, 1996 yil.
3. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка.—М. 1986.
4. Narimonova Z. Frazeologik iboralarning tarjimasini haqida.-T.: O'zMU to'plami. 2007.
5. Oxford dictionary of idioms Published in the United States by Oxford University Press Inc., New York © Oxford University Press 1999, 2004
6. Исоева, М. А., & Эшонхўжаева, В. Ж. (2021). ОИЛАВИЙ МУНОСАБАТЛАРНИ ЎРГАНУВЧИ ПСИХОЛОГИК МЕТОДИКАЛАР ТАҲЛИЛИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(Special Issue 2), 109-115.
7. Isayeva, M. A. (2014). RELIGIOUS AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF FAMILY FUNCTIONS. The Way of Science, 90.
8. Raxmatullayev Sh. O'zbek tilining frazeologik lug'ati. – T.: Qomuslar bosh tahririyati. 1982.